

Szociodemográfiai jellemzők hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

Jelige: TCT 456

Tartalomjegyzék.....	0
1. Bevezetés	2
2. Elméletek és hipotézisek.....	4
2.1. Több tényező hatásával kapcsolatba hozható elméletek.....	4
2.2. Egy-egy tényező hatásával kapcsolatba hozható elméletek.....	7
2.2.1. A nem hatása.....	7
2.2.2. A kor hatása	7
2.2.3. A jövedelem hatása	8
2.2.4. Az iskolai végzettség hatása	9
2.2.4.1. A saját iskolai végzettség hatása	9
2.2.4.2. A partner iskolai végzettségének hatása.....	10
2.2.5. A település típusának hatása	11
2.2.6. A vallásosság hatása.....	12
2.2.7. A kapcsolat típusának hatása	12
2.2.8. A kapcsolat időtartamának hatása.....	13
2.2.9. A gyerek(ek) hatása.....	14
2.3. Hipotézisek összefoglalása.....	16
3. Korábbi kutatási eredmények.....	16
4. Módszertan.....	19
4.1. A minta.....	19
4.2. A változók	19
4.3. A módszer.....	21
5. Eredmények.....	22
5.1. A nem hatása	22
5.2. A kor hatása.....	23
5.3. Az iskolai végzettség hatása.....	24
5.3.1. A saját iskolai végzettség hatása.....	24
5.3.2. A partner iskolai végzettségének hatása.....	25
5.4. A vallásosság hatása	25
5.5. A kapcsolat típusának hatása	26
5.6. A kapcsolat időtartamának hatása	26
5.7. A gyerek(ek) hatása	26
5.8. Többváltozós elemzés	27
6. Következtetések.....	28
7. Irodalomjegyzék	29
8. Melléklet: Az együtthatókat tartalmazó táblázatok.....	32

1.Bevezetés

A huszadik század utolsó harmadában drasztikusan megváltozott a párkapcsolatok jellege, ezért vizsgálatukhoz egy új fogalmi keretre van szükség, melynek egyik legfontosabb eleme a párkapcsolatok minősége, különösen az emberek ezzel kapcsolatos szubjektív megítélése (Cseh-Szombathy, 2000). A párkapcsolat minőségének egyik leggyakrabban használt indikátora az elégedettség, ami a házasság általános szubjektív értékelését jelenti, és az egyéni szükségletek, elvárások és vágyak kapcsolatban bekövetkező kielégülésének fokát mutatja (Gödri, 2001).

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogyan alakul a párkapcsolattal való elégedettség a magyar társadalom különböző szociodemográfiai jellemzőkkel bíró tagjainak körében. Pontosabban azt, hogy az ember neme, kora, saját és partnerének iskolai végzettsége, vallásossága, jövedelme, gyerekeinek száma, párkapcsolatának típusa (házasság vagy élettársi kapcsolat) és időtartama valamint lakóhelyének típusa, továbbá e jellemzők esetleges változása milyen hatással van párkapcsolatával való elégedettségére.

A téma vizsgálata mellett, hogy tudományos szempontból érdekes, társadalmilag releváns, hiszen az elégedettség valószínűleg a legerősebb indikátora a párkapcsolat minőségének, amelynek fontosságát nagyszámú bizonyíték támasztja alá, melyek közül a legfontosabbakat hamarosan bemutatom. A szociodemográfiai hovatartozás hatásának vizsgálata pedig azért indokolt, mert az utóbbi évtizedekben megindult társadalmi folyamatok – mint például a személyes szabadság felértékelődése, a váláshoz kötődő „stigma” meggyengülése – hatására végbement attitűdbeli változások – amelyek összefüggenek a párkapcsolatok minőségének alakulásával – nem egyformán érintették a különböző társadalmi csoportok tagjait (Gödri, 2001). Részben emiatt, részben teljesen más okokból kifolyólag különbözhetnek az eltérő társadalmi-demográfiai csoportokhoz tartozó egyének értékrendje és preferenciái, amelyek hatással vannak a párkapcsolattal való elégedettségre (Gödri, 2003). Ezen okok miatt gazdagítaná tudásunkat, ha az elégedettség alakulását a szociodemográfiai jellemzők függvényében vizsgálnánk. Ezzel kapcsolatban még nem rendelkezünk kellő információval – különösen a hazai viszonyok tekintetében.

Egyes vélekedések szerint a család gazdasági funkciói manapság háttérbe szorulnak, mégis a párválasztás tekinthető az emberi tőkébe történő talán legfontosabb beruházásnak, hiszen a kapcsolat pszichés és mentális funkciói egyre nagyobb jelentőséggel bírnak, a kapcsolat erőssége, bensőségessége, kölcsönössége, azaz jó minősége az egyik legfontosabb

erőforrássá válhat (Szél, 2008). A párkapcsolatok minősége az egyik fontos meghatározója azok stabilitásának is, emellett az élet olyan területeire is kihat, mint például az életcélok elérése, az önmegvalósítás vagy a külső-belső egyensúly megteremtése (Gödri, 2001), ráadásul a jó minőségű párkapcsolat kárpótolhat az élet más területein bekövetkező sikertelenségekért (Cseh-Szombathy, 2000). Interdiszciplináris kutatások nyomán egyre világosabbá válik, hogy a párkapcsolat minősége mennyire felelős a személyiségfejlődés egészéért és összetevőiéért, nemcsak a kapcsolatban résztvevő egyének, hanem a gyerekeik esetében is (Somlai, 2002). A gyermek családon belüli szocializációjában betöltött szerepén és az egyén általános elégedettségéhez, jólétéhez való nagymértékű hozzájárulásán túl a párkapcsolat minősége hosszú távon fontos szerepet játszik a házassággal kapcsolatos attitűdök alakulásában (Gödri, 2003).

A rövid bevezető után először a témához köthető legfontosabb elméleteket mutatom be, amelyek több tényező hatásával kapcsolatban is információval szolgálhatnak, majd azokat a teóriákat és kutatási eredményeket, amelyekből egy-egy tényező hatásával kapcsolatban fogalmazhatunk meg feltételezéseket, amivel együtt hipotéziseket is megfogalmazok. Ezután röviden beszámolok a témát korábban vizsgáló kutatásokról. Mindezeket követően bemutatom a mintát, a változókat és a kutatási kérdés megválaszolására alkalmazott módszert, legvégül pedig beszámolok arról, hogy milyen eredményekre jutottam. Fontos már most megemlítenem, hogy az elégedettség vizsgálata meglehetősen eredményekkel szolgálhat, ha keresztmetszeti adatokon végzik azt (Gödri, 2001), emiatt én paneladatokat vizsgállok.

Mint már említettem, a párkapcsolattal való elégedettség a kapcsolat minőségének csak a szubjektív oldalát jeleníti meg, van egy objektív oldal is, amely a házasság felek magatartásában tükröződik, és amely nem mindig van összhangban a szubjektív mutatókkal (Gödri, 2001). Emiatt indokolt lenne mind a szubjektív, mind pedig az objektív indikátorok vizsgálata, azonban – főként a magyarázó tényezők hatásának részletes vizsgálata miatt – az együttes elemzés kimerítené e dolgozat kereteit, így sajnos valamelyikről egyelőre le kell mondanom. Cseh-Szombathy Lászlóval (2000) egyetértve úgy gondolom, hogy a szubjektív tényezőkre kell a nagyobb hangsúlyt helyezni, ezért esett a választásom az elégedettség elemzésére. Ezt több szempontból is indokoltnak tartom. Egyrészt azért, mert a szubjektív értékelés utalhat a párkapcsolat objektív minőségére is, másrészt pedig azért, mert az, hogy az egyének milyennek látják saját párkapcsolataikat, sokkal nagyobb hatást gyakorol az imént említett dolgok (önmegvalósítás, megfelelő személyiségfejlődés stb.) alakulására, mint az hogy mire utal a magatartásuk vagy az, hogy külső szemlélők milyennek ítélnék azt. Hiszen az elégedettség a kapcsolat tényleges minősége mellett függ az egyén igény szintjétől,

követelményeitől, aspirációitól, amely viszont az értékrend és a különböző preferenciák függvényei (Gödri, 2003), így egy objektív indikátorok alapján viszonylag rossz minőségűnek ítélt kapcsolat is pozitív hatással lehet az ember lelkivilágára, amennyiben ő saját maga elégedett vele.

Azt is említettem már, hogy az elégedettség a párkapcsolat minőségének csak az egyik szubjektív indikátora, így hát indoklásra szorul az is, hogy miért pont ezt választottam vizsgálatom tárgyául és nem egy másik szubjektív indikátort. Az igazság az, hogy nem szenvedtem a bőség zavarában. Ugyan több lehetséges szubjektív indikátor áll rendelkezésre, azonban a kutatók szinte minden esetben a boldogságot vagy az elégedettséget választják. E két indikátor gyakran átfedi egymást, azonban a párkapcsolat minőségének különböző dimenzióját jelenítik meg: míg a boldogság inkább egy érzelmi állapotot tükröz, az affektív dimenziót jelenti, az elégedettség tudatos értékelést feltételez, és a kognitív dimenziót jelöli (Gödri, 2001). Ahogy a párkapcsolat tagjainak egymással szembeni magatartására, úgy az érzelmi szükségletek kielégülésének szintjére is utalhat az elégedettség, így indokolt azt választani a boldogsággal szemben.

2. Elméletek és hipotézisek

2.1. Több tényező hatásával kapcsolatba hozható elméletek

A szociodemográfiai jellemzők párkapcsolattal való elégedettségre gyakorolt hatásával kapcsolatban sajnálatos módon nem áll rendelkezésünkre túl sok elmélet, azonban a párkapcsolatokkal kapcsolatos egyéb témákhoz kapcsolódó teóriák – mint például a párválasztással kapcsolatos elméletek – és kutatási eredmények között szép számmal találunk olyanokat, amelyek egy kis továbbgondolással hozzájárulhatnak az elégedettséggel kapcsolatos tudásunkhoz.

Cseh-Szombathy László (1978)¹ szerint a párválasztással kapcsolatos elméletek nagy része az ideális házastársról alkotott elképzeléssel vagy az egyének szükségleteinek kielégítéssel állnak kapcsolatban. Ezek az elméletek egy kis továbbgondolással

¹ Idézi Szél (2008)

használhatóak az elégedettséghez kötődő feltételezések megfogalmazásánál is. Hiszen a párkapcsolattal való elégedettség a kapcsolat minőségének az a szubjektív indikátora, amely a kapcsolat tudatos értékelését feltételezi, az egyéni szükségletek, vágyak, a kapcsolattal és a társsal szemben támasztott várakozások teljesülésének fokát mutatja (Gödri, 2003). Ezek alapján arra következtethetünk, hogy minél inkább olyan partnerrel rendelkezik az ember, amelyet a különböző teóriák szerint keres, annál elégedettebb lesz.

Lőrincz László (2006) véleménye szerint, a szociológia általában két tényezőre vezeti vissza a párválasztást: a preferenciákra és a lehetőségekre. A preferenciák írják le, hogy kihez vonzódunk, a lehetőségek pedig meghatározzák azt a csoportot, akikből a preferenciáink alapján párt választhatunk. Számos elméletet gyűjtött össze a párválasztással kapcsolatban, amelyek közül több is információval szolgálhat a párkapcsolattal való elégedettségről az iménti séma alapján. Elsőként a csereelméletet említhetjük, amely szerint mindenki a legmagasabb értékű társat keresi a „házassági piacon”. Az evolúciós elmélet a téma szempontjából ugyanazt mondja, mint az imént említett csereelmélet: mindenkinek az a célja, hogy minél nagyobb potenciállal rendelkező társat válasszon. Mindkét elméletből levezethető, hogy az értékes tulajdonságokkal rendelkezők szintén értékes tulajdonságokkal bíró társat választanak, hiszen a legjobb jellemzőkkel bíró személyek bárkit választhatnak, és mivel ők is olyan előnyösen választanak, amennyire csak lehet, a legjobbak választják egymást. Ugyanezen logika mentén azt is láthatjuk, hogy a nem túl értékes tulajdonságokkal bírók pedig egymásnak maradnak, így „értéktelenebb” társat kapnak, mint amelyet korlátlan lehetőségek mellett a preferenciáik alapján választanának. Ebből pedig levonhatjuk azt a következtetést, hogy a „házassági piacon” értékes tulajdonságokkal bíró egyének elégedettebbek lesznek párkapcsolataikkal, mint azok, akik nem rendelkeznek mások által értékesnek vélt jellemzőkkel.

A másik két elmélet, amit kiemelnék a Lőrincz által gyűjtöttek közül, a befektetési modell és az összecsiszolódási hipotézis. Ezeket azonban csak később, a kapcsolat időtartamával kapcsolatos hipotéziseknél fejtem ki részletesebben.

Bukodi Erzsébet (2002a) elképzelése kiegészíti azt, amit az imént megfogalmaztam az elégedettséggel kapcsolatban. Ő ugyanis úgy véli, hogy a legtöbb ember stabil preferenciákkal rendelkezik a keresett társsal kapcsolatban, és olyan személyt keres, aki megfelel az általa kialakított elvárásoknak. Azonban az emberek jelentős része hosszú idő elteltével sem talál megfelelő partnert, ebben az esetben két alternatíva közül választhat. Az egyik, hogy egy ideig még egyedül marad és tovább keres, a másik pedig az, hogy lejjebb adja igényeit és megállapodik egy olyan társ mellett, aki nem felel meg eredeti

elképzeléseinek. Beláthatjuk, hogy ez az opció némi mennyiségű elégedetlenséget von maga után.

Más aspektusból közelíti meg a problémát Gary S. Becker (2004), aki azt hangsúlyozza, hogy az emberek csak akkor lépnek házasságra egymással, ha ezzel mindkét fél jobb helyzetbe kerül. Véleménye bizonyos szempontból összhangban van az eddig említettekkel, más nézőpontból viszont éppen ellentétes azokkal. Ő is úgy gondolja, hogy mindenki a lehető legjobb házassági lehetőség elérésére törekszik, a különbség abban áll, hogy mit is ért a „legjobb” alatt. Elméletének fontos alkotóeleme, hogy a háztartásban megtermelt javak (mint például a házimunka ellátása, a gyerekek nevelése stb.) megfelelő mennyiségű előállítás is elengedhetetlen eleme a jó házasságnak. Ebből az következik, hogy a párkapcsolat hasznossága annál nagyobb, minél nagyobb a különbség a felek között az egyes területeken. Például optimális az, ha a felek közötti bérkülönbség nagyon magas, és a jobb keresettel rendelkező fél a munkaerő-piaci részvételét maximalizálja, a kapcsolat másik tagja pedig az otthon előállítható jóságok termelésére fordítja energiáit. Ez alapján azt gondolhatjuk, hogy az értékes tulajdonságokkal (például magas iskolai végzettséggel) bíró egyének nem lesznek feltétlenül elégedettebbek a párkapcsolatukkal „hátrányosabb helyzetű” társaiknál. A nagymértékű elégedettség alapja az lehet, ha a felek azonos típusú tulajdonságai között eltérés van. Ennek ellentmond Kalmijin (1994)² elmélete, ami szerint mindenki magánál jobb státuszú párt keres, amiből arra következtethetünk, hogy azok lesznek elégedettebbek, akik ilyen társsal rendelkeznek.

Más típusú elméletekre irányítja figyelmünket az a tény, hogy a házasság rossz minősége nem vezet minden esetben váláshoz (Bognár – Telkes, 1986), így számos olyan párkapcsolat létezhet, amellyel tagjai elégedetlenek, mégis fenntartják azt. De vajon miért maradnak fenn a rossz minőségű házasságok? Levinger³ szociális csereelmélet alapján kidolgozott elképzelése választ adhat kérdésünkre. Eszerint a házasság felbontásának mérlegelésekor három tényezőcsoport fejt ki hatását: a házasság megtartásából származó hasznok, a házasság felbontásából származó előnyök, valamint a házasság felbontása ellen ható gátak. Az említett gátak akár olyan erős befolyással is bírhatnak, hogy a feleket egy rossz minőségű párkapcsolat fenntartására készítsék. Ilyen válást akadályozó gátat jelenthet például a vallásos hit, a gyermekek elvesztésétől való félelem, vagy annak lehetősége, hogy az ismerősök elítélő véleményt alakítsanak ki emiatt (Gödri, 2003). Mindezek alapján

² Idézi Bukodi (2000)

³ Idézi Gödri (2001)

feltételezhetjük, hogy azok a csoportok, amelyek jobban ki vannak téve e gátak hatásainak, tehát például akik jobban ki vannak téve a közösség nyomásának vagy gyerekekkel rendelkeznek, elégedetlenebbek lesznek kapcsolataikkal, hiszen azok, akiknél ezek kevésbé jutnak érvényre, megszakítják rossz minőségű kapcsolataikat.

A gátak érvényesüléséhez hasonló mechanizmust figyelhetünk meg a Cseh-Szombathy László (2000) által említett sodródó házasság esetében is. Az ilyen házasság lényege, hogy a felek nem önszántukból, hanem közösségi vagy belső erkölcsi nyomásra házasodtak össze (például egy nem tervezett gyerek miatt), azonban valójában nem akarnak együtt lenni. Ez a fajta házasság szintén jobban „fenyegeti” az erősebb közösségi nyomásnak kitett csoportokat, így megint csak azt feltételezhetjük, hogy ők elégedetlenebbek lesznek párkapcsolataikkal.

A következőkben olyan elméleteket és kutatási eredményeket mutatok be, amelyek egy-egy jellemző hatásával hozhatók kapcsolatba, ezzel együtt megfogalmazom hipotéziseimet is.

2.2. Egy-egy tényező hatásával kapcsolatba hozható elméletek

2.2.1. A nem hatása

A nemi hovatartozás párkapcsolati elégedettségre gyakorolt hatásával kapcsolatban világos útmutatást ad számunkra Émile Durkheim (2003), aki szerint a házasság nagyobb érzelmi többletet jelent a férfiak, mint a nők számára. Ez alapján mindenképpen azt kell feltételeznünk, hogy a férfiak elégedettebbek lesznek párkapcsolataikkal, mint a nők.

2.2.2 A kor hatása

Nem igazán tudok olyan elméletet említeni, amelyből következtethetnénk magának az életkornak a hatására. Ez nem jelenti feltétlenül, azt hogy ne lenne hatása, azonban lehetséges az is, hogy csak kohorszhatásról beszélhetünk. Ehhez elméleti alappal is rendelkezünk.

Kapitány Balázs (2003) empirikus adatok segítségével bizonyítja, hogy a második világháború után, a szocializmus korai éveiben szocializálódott generációk másoknál hajlamosabbak arra, hogy elfogadjanak nem ideálisnak tartott élethelyzeteket. Úgy gondolom,

lehetséges az, hogy ez a beállítódás a párkapcsolatok területén is jelen van, e generáció tagjai hajlamosak lehetnek arra, hogy benne maradjanak olyan párkapcsolatokban is, amelyeket nem tartanak kielégítőnek, így körükben kisebb mértékű elégedettségre számíthatunk, mint más kohorszoknál. S. Molnár Edit (2001) pedig azt fedezte fel vizsgálata során, hogy a 40 évnél fiatalabbakra már nem jellemző, hogy a házasságra felbonthatatlan kapocsként tekintsenek – minél fiatalabbakról van szó, annál kevésbé jellemző. Ebből arra következtetnek, hogy a fiatalok felbontják kapcsolataikat, ha nem elégedettek azzal, így ők a meglévő kapcsolataikkal elégedettek lesznek. A leírtak alapján tehát azt feltételezem, hogy a párkapcsolattal való elégedettség a legfiatalabbak körében nagymértékű, majd az egyre idősebb korosztályok felé haladva, körülbelül 40-50 éves korig egészen biztosan egyre csak csökken, ezután pedig vagy újra emelkedni kezd, vagy megmarad alacsony szinten, esetleg tovább csökken. Tehát vagy egy U-alakú összefüggést, vagy egy csökkenő tendenciát figyelhetünk meg.

2.2.3. A jövedelem hatása

Cseh-Szombathy László (2000) a magas jövedelem, kapcsolat stabilitására gyakorolt felemás hatására, vonja fel a figyelmünket. Hiszen a jó anyagi helyzet egyrészt összetartja a feleket, mivel csökkenti az anyagi tényezőkkel kapcsolatos konfliktusok előfordulását, ezáltal jobbra teszi a kapcsolat minőségét, másrészt azonban a magas jövedelem jó alapot biztosít az újrakezdésre, így a kapcsolat stabilitása ellen hat. A magas jövedelem stabilitásra gyakorolt negatív hatását Cseh-Szombathy Lászlón kívül más szerzők is megemlítik (Gödri, 2003; Utasi, 1996). Vegyük észre azonban, hogy ez a hatás az elégedettség tekintetében nem felemás, hanem mindkét szempontból a párkapcsolattal való nagyobb elégedettség irányába hat. A konfliktus csökkenésének esetében ez a hatás világosan felismerhető, a könnyebb újra kezdés lehetősége pedig azért növeli az elégedettséget, mert a rossz minőségű párkapcsolatok megszakítását idézi elő, így valószínűsíthető, hogy a magas jövedelműek csak akkor tartják fenn kapcsolataikat, ha elégedettek azzal. Bukodi Erzsébet (2001) éppen ellentétes hatást feltételez az anyagi helyzet és a párkapcsolat stabilitása között fennálló összefüggés tekintetében. Úgy gondolja, hogy a rossz anyagi helyzet, az általa generált konfliktusokon keresztül, annyira megronthatja a kapcsolat minőségét, hogy még a bizonytalan újrakezdés fenyegetése sem tartja vissza a feleket a kapcsolat megszakításától. Ez a gondolatmenet az elégedettség tekintetében ugyanazt a hatást sejteti, mint a korábban elmondottak.

Több szerző (Becker, 2004; Bukodi, 2000; 2001; Lőrincz, 2006; Szél, 2008) is megemlíti egy olyan jelenséget, amely némileg rácsfolhat erre a feltételezésre. Arról számolnak be, hogy a tradicionális felfogás szerint a házasság sikerességéhez arra van szükség, hogy az egyik fél (általában a férfi) jó munkaerő-piaci pozíciójával járuljon hozzá ehhez; a másik félnek (általában a nőnek) a háztartás vezetéséhez és a gyermekneveléshez kapcsolódó feladatokat kell ellátni, így aktív munkaerő-piaci jelenléte (aminek indikátora magas jövedelme) ronthatja a párkapcsolat minőségét. Bukodi Erzsébet (2000) egyenesen azt állítja, hogy a jó munkaerő-piaci pozíció csökkenti a nők esélyét a megházasodásra, azáltal, hogy annak köszönhetően nem szorulnak rá, ráadásul a férfiak sem szívesen választják őket házastársul. Lőrincz László (2006) pedig arról ír, hogy hagyományosan a férfiak magas jövedelme, a nőknek viszont a szépsége az, ami a legvonzóbb tulajdonság lehet a párválasztásról való döntés során. Azonban Becker kivételével mindannyian arról is beszámolnak, hogy ezek a jelenségek kiveszőfélben vannak és mindenki számára a jó munkaerő-piaci pozíciókkal bíró, magas jövedelemmel rendelkező partner az ideális választás. Azt pedig már korábban – a csereelmélet és az evolúciós elmélet segítségével – levezettem, hogy az előnyös tulajdonságokkal bíró embereket szintén előnyös tulajdonságokkal rendelkezők szerzik meg, így ők elégedettebbek lesznek, mint a kevésbé értékes tulajdonságokkal bírók, akiknek a szintén kevésbé értékes tulajdonságokkal rendelkezők jutnak.

Minden arra utal tehát, hogy a minél magasabb valakinek a jövedelme, annál elégedettebb lesz fennálló párkapcsolatával.

2.2.4. Az iskolai végzettség hatása

2.2.4.1. A saját iskolai végzettség hatása

Bukodi Erzsébettől (2002b) megtudhatjuk, hogy az iskolai végzettség amellet, hogy megjeleníti a kulturális tőkét, jó indikátora a munkaerő-piaci lehetőségeknek, és ezáltal a jövedelem mértékének is. Ez alapján arra következtethetünk, hogy a jövedelem kapcsán felhozott érvek az iskolai végzettséggel kapcsolatban is érvényesek. Mivel ezen érvek mindegyike arra utalt, hogy minél magasabb a jövedelem, annál nagyobb a párkapcsolattal való elégedettség, az iskolai végzettséggel kapcsolatban is ugyanerre következtetek.

Az iskolai végzettséget a jövedelem indikátoraként megjelenítő érveken kívül azonban említhetünk másikat is. Rögtön felhozhatjuk magát a kulturális tőkét, amely szintén az egyén egy értékes tulajdonsága lehet, így az emberek olyan társat keresnek, aki nagy mennyiségben rendelkezik vele. Ebben az esetben is igaz az, hogy az előnyös és a kevésbé előnyös tulajdonságokkal rendelkező személyek egyaránt magukhoz hasonló partnerrel rendelkeznek, így ez alapján is azt feltételezem, hogy az iskolai végzettség emelkedésével párhuzamosan nő a kapcsolattal való elégedettség is.

Ugyanerre következtethetünk két másik érv alapján, amelyet Bukodi Ezsébet (2001; 2003) szolgáltat nekünk. Úgy gondolja (2001), hogy a magasabb iskolai végzettségűek nagyobb mennyiségű kulturális tőkéje segíthet a konfliktusok jobb kezelésében, és ebből kifolyólag javíthatja a kapcsolat minőségét. Egy másik tanulmányában (2003) olyan empirikus eredményekről számol be, amelyekből az derül ki, hogy a magasabb iskolai végzettségűek a fiatalabb korcsoportokban sokkal kevésbé házasodnak meg, mint az alacsonyabb végzettségűek. Sokan ebből egy házasságellenes attitűd megjelenésére következtettek, Bukodi azonban hangsúlyozza, mindössze arról van szó, hogy a magasabb iskolai végzettségűek egy későbbi időpontra tolják el a házasságkötést, így megalapozottabb döntést hozhatnak, ami véleményem szerint a párkapcsolattal való magasabb elégedettséget vonja maga után.

2.2.4.2. A partner iskolai végzettségének hatása

A partner iskolai végzettsége és a párkapcsolattal való elégedettség közötti összefüggéssel kapcsolatban eltérő elméletekről számolhatunk be. A korábban (a jövedelem hatásánál) említett tradicionális házassággal kapcsolatos attitűdből és Becker (2004) elméletéből arra kell következtetnünk, hogy az elégedettség mértéke annál nagyobb, minél nagyobb a felek közötti eltérés az iskolai végzettség tekintetében. Azonban ahogy azt már korábban említettem, ez a szemlélet eltűnőben van, és a csereelmélet valamint az evolúciós elmélet szellemének megfelelően nemcsak a nők, hanem a férfiak is olyan társat keresnek, aki előnyös tulajdonságokkal, jelen esetben magas iskolai végzettséggel rendelkezik.

Ez nemcsak az iskolai végzettség magas jövedelmet előrejelző szerepének köszönhető, hiszen az iskolai végzettség a kulturális tőke mértékének is a legjobb indikátora. Parsons

(1942)⁴ egyenesen azt állítja, hogy a nők a partner potenciális magas jövedelmét, a férfiak pedig annak nagy mennyiségű kulturális tőkét látják a magas iskolai végzettségben. Bárhog is legyen, ezek alapján mindenképpen azt várom, hogy azok lesznek elégedettebbek, akiknek partnere magas, esetleg még társánál is magasabb végzettségű, hiszen Kalmijin már említett elmélete szerint mindenki magánál jobb státuszú párt keres. Így ha a partner iskolai végzettsége alacsonyabb a megkérdezetténél, az elégedetlenséget szülhet.

Különösen igaz lehet ez a nők esetében, hiszen nekik fontosabb, hogy a társuk magas végzettségű legyen (Lőrincz, 2006), ráadásul a magas végzettségű nők nagy értéket tulajdonítanak saját kulturális erőforrásaiknak (Bukodi, 2002a) így mindenképpen nagymértékű elégedetlenséget okozhat az, ha a partnerük nem rendelkezik legalább azonos szintű végzettséggel.

Úgy gondolom tehát, hogy a magas iskolai végzettséggel rendelkező partnerrel bíró emberek elégedettebbek lesznek azoknál, akiknek társa alacsony végzettségű, emellett a partner sajátjánál magasabb végzettsége szintén az elégedettség, alacsonyabb végzettsége pedig az elégedetlenség forrása lehet, különösen a nők esetében.

2.2.5. A település típusának hatása

A településtípus hatásával kapcsolatban a korábban említett gátak és a sodródó házasságok fogalmait vehetjük elő. Bukodi Erzsébet (2003) a sodródó házasságok egyik esetéről számol be, amelyben a faluközösség idejekorán házasságba hajszolja a fiatalokat, így azok megalapozatlan döntést hoznak, ami gyakran rossznak bizonyul. A kapcsolat megszakításáról való gondolkodás során pedig gátként jelenhet meg a falusi közösség nyomása. A közösségi nyomás szerepe a nagyobb településeken sokkal gyengébb, így az ilyen településeken élők kevésbé hajlamosak arra, hogy fenntartsák rossz kapcsolataikat, inkább megszakítják azokat, így meglévő kapcsolataikkal várhatóan elégedettebbek lesznek, mint a kisebb településeken élők. Azt feltételezem tehát, hogy minél nagyobb településen él valaki, annál elégedettebb lesz meglévő párkapcsolatával.

⁴ Idézi Bukodi (2000)

2.2.6. A vallásosság hatása

Ugyanezeket az érveket említhetjük a vallásossággal kapcsolatban. Tehát az egyház tanításait követők esetében a vallási közösség kikényszeríthet házasságukat (Bukodi, 2003) és a közösség egyénre kifejtett nyomása révén fenn is tarthatja azokat esetleges rossz minőségük ellenére. Azok körében, akik azt vallják, hogy a maguk módján vallásosak, ez a nyomás feltételezhetően kisebb, vagy egyáltalán nem létezik, a nem vallásos egyének körében pedig egyáltalán nem érhető tetten. Ezek alapján azt feltételezem tehát, hogy azok lesznek leginkább elégedettek meglévő párkapcsolataikkal, akik nem vallásosak, náluk valamivel elégedetlenebbek a maguk módján vallásosak, a legelégedetlenebbek pedig azok lesznek, akik az egyház tanításait követik.

2.2.7. A kapcsolat típusának hatása

Lőrincz László (2006) olyan kutatási eredményekről számol be, amelyek szerint a házasok és az élettársi kapcsolatban élők párkapcsolatokkal kapcsolatos preferenciái alapvetően nem különböznek egymástól. Az egyetlen említésre méltó különbség a két csoport között a családcentrikusság mértékében mutatkozik. Ez alapján nem feltételezhetünk különbséget az elégedettséggel kapcsolatban a két csoport között, hiszen egy adott kapcsolatban élő két fél ezzel kapcsolatos preferenciái hasonlóak, ami nem szolgáltat okot elégedetlenségre egyik kapcsolattípus esetében sem. Azt várhatnánk tehát, hogy a házasok és az élettársak párkapcsolattal való elégedettségének mértéke hasonló. Van azonban még néhány tényező, amellyel feltétlenül számolnunk kell, mielőtt feltételezéseket fogalmaznánk meg a párkapcsolat típusának elégedettségre gyakorolt hatásával kapcsolatban.

Az élettársi kapcsolat során való együttélést a legtöbb vélemény szerint próbaházasságnak tekinthetjük, amely jóval kötetlenebb a házasságnál. Egy olyan periódus ez, amikor a párkapcsolat tagjai megismerik egymást és döntenek arról, hogy valóban a másikhoz akarják-e kötni életüket (Bukodi, 2002b). Mindebből arra következtethetünk, hogy akik házasságot kötöttek, azok már megbizonyosodtak arról, hogy választott partnerük megfelelő számukra, így elégedettebbek lesznek a kapcsolatukkal. Lehetségesnek tartom azonban azt, hogy ezt az összefüggést csak egy bizonyos életkor alatt figyelhetjük meg, hiszen csak az utóbbi néhány évtizedben terjedt el az a gyakorlat, hogy a fiatal párok bizonyos ideig együtt élnek a házasságkötés előtt, így az idősebb generációk képviselőivel kapcsolatban

nem mondhatjuk el, hogy csak azzal kötöttek házasságot, akivel kellemes számukra az együttélés. Emellett szól az a fontos tény is, hogy a felmérések szerint az idősebb elváltak és özvegyek gyakran nem kötnek újabb házasságot (Tóth, 1999), talán még akkor sem, ha tökéletesnek ítélik élettársi kapcsolatukat. Mindezek alapján esetleg még az is elképzelhető, hogy egy bizonyos életkor alatt a házások, afelett pedig az élettársi kapcsolatban élők elégedettebbek párkapcsolataikkal.

2.2.8. A kapcsolat időtartamának hatása

Lőrincz László (2006) két olyan elméletet is említ, amely alapján feltételezéseket fogalmazhatunk meg a kapcsolat időtartamának hatásáról. Az egyik a befektetési modell, amely szerint a kapcsolatba való bármilyen befektetés növeli az iránta való elköteleződést. Véleményem szerint a kapcsolatban eltöltött időt is felfoghatjuk ilyen befektetésként. A Lőrincz által említett másik elmélet az összezsírozódási hipotézis, amely pedig azt hangsúlyozza, hogy a hosszú évek óta kapcsolatban élők nem azért hasonlítanak egymásra annyira, mert preferencia alapú szűrés alkalmazásával kiszűrték a nem megfelelő alanyokat az évek során, hanem mert egyre jobban idomulnak egymáshoz, értékeik egyre hasonlóbbakká válnak. Mindkét elmélet arra enged következtetni, hogy minél hosszabb ideje van az ember egy kapcsolatban, annál elégedettebb azzal.

Ezzel ellentétes véleményt fogalmaz meg Cseh-Szombathy László (1985), aki szerint a párkapcsolatok nagy részére jellemző, hogy az elején a felek megosztják egymással az élet minden területével kapcsolatos élményeiket és gondolataikat, a későbbiekben viszont a kommunikáció beszűkül, a konfliktusok pedig kiéleződhetnek. Ez az a kritikus szakasz, amelyben a párkapcsolatok egy része felbomolhat, egy másik része viszont megerősödhet és jobbá válhat. Ebből arra következtethetünk, hogy a párkapcsolat során az idő előrehaladtával egy darabig csökken az elégedettség, majd – abban az esetben, ha a párkapcsolat fennmarad – nőni kezd, tehát egy U-alakú összefüggést figyelhetünk meg.

Mivel a kapcsolattal való elégedettség folyamatos növekedése számomra nem tűnik valószínűnek, az U-alakú összefüggés mellett teszem le a voksomat.

2.2.9. A gyerek(ek) hatása

Egyaránt több érv szól a gyermek párkapcsolattal való elégedettségre gyakorolt pozitív és negatív hatása mellett is. Kezdjük az áttekintést a negatív hatás mellett szólókkal.

Ha egy pár rendelkezik gyermekkel, az egyike a korábban említett, párkapcsolat felbomlását akadályozó gátnak, emellett a kapcsolaton kívüli gyermek születése készíthet összeházasodásra (Tóth, 1999), így a felek „kényszerházasságban” találják magukat. Ez a fajta házasság gyakori típusa a Cseh-Szombathy László (2000) által említett sodródásos házasságoknak.

Tengeren túli kutatási eredmények is a negatív hatást támasztják alá. Gödri Irén (2003) arról számol be, hogy amerikai kutatók (Hicks-Platt, 1970; Spanier-Levis 1980)⁵ – az eltelt idő és a párkapcsolattal való elégedettség kapcsolatát leíró U-alakú görbe kapcsán – már évtizedekkel ezelőtt megállapították, hogy a gyermekes házaspárok esetében alacsonyabb az elégedettség mértéke, azonban a későbbi panelvizsgálatok bebizonyították, hogy gyakran nem a szülővé válás, hanem a házasságtartam növekedése okozza az elégedettség csökkenését (White-Booth, 1985)⁶. További kutatásokat is említ, amelyek arra jutottak, hogy a gyermeknek mégis lehet negatív hatása, azáltal, hogy csökkenti a felek közötti interakciókat, valamint növelik az anyagiakkal és a munkamegosztással kapcsolatos elégedetlenséget (White-Booth, 1985)⁷. Cseh-Szombathy László (2000) szintén azt hangsúlyozza, hogy a gyermek konfliktus forrása lehet, azáltal, hogy csökkenti a partnerrel töltött idő és a vele való kommunikáció mennyiségét. Az elmondottak tehát azt sejtetik, hogy a gyermek léte csökkentheti a házassággal való elégedettséget.

Most pedig nézzük a pozitív hatást alátámasztó érveket, mégpedig először azokat, amelyek részben megcáfolják az imént említetteket. Pongrácz Tiborné és S. Molnár Edit (Pongrácz – S. Molnár, 1997; S. Molnár, 2001) olyan empirikus eredményekről számolnak be, amelyek alapján kijelenthetjük, hogy a gyermek léte egyre kevésbé kényszerít házasságkötésre vagy a párkapcsolat fenntartására. Így hát úgy hiszem, hogy a gyermeket kapcsolat megszüntetését gátló akadályként vagy sodródásos házasságba hajszoló tényezőként feltüntető érveket figyelmen kívül hagyhatjuk. Egy másik negatív hatást cáfoló érvet Somlai Péter (2002) szolgáltat számunkra. Arról számol be, hogy gyerekeik elköltözésével a

⁵ Idézi Gödri (2001)

⁶ Idézi Gödri (2001)

⁷ Idézi Gödri (2001)

párkapcsolatban résztvevő felek egy „szendvicsgeneráció” tagjaivá válnak. Ezalatt azt érti, hogy gyermekeik továbbra is igénylik segítségüket önálló életük beindításában és az esetleges unokák gondozásában, emellett pedig idős szüleik is egyre inkább gondozásra szorulnak. Beláthatjuk tehát, hogy a gyerekek elköltözésével a párok nem jutnak jelentős többletidőhöz, ha az elégedetlenséget valóban a gyermek ottlétéből következő egymással töltött idő hiánya okozná, akkor nem figyelhetnénk meg javulást az elégedettség tekintetében abban az életkorban, amelyhez a gyermekek elköltözését kötik. A negatív hatást alátámasztó érvek közül tehát megmaradt az, hogy a gyermekek növelik az anyagiakkal és a munkamegosztással kapcsolatos elégedetlenséget. Most nézzük mi áll ezzel szemben a pozitív hatás oldalán.

Gary S. Becker (2004) elméletének fontos alkotóeleme, hogy a gyermeket a házasságból eredő legfőbb haszon forrásának tekinti, az utódok nevelése iránti vágyat a házasság egyik legkézenfekvőbb magyarázatának tartja. Ebből mindenképpen arra kell következtetnünk, hogy a gyermek növeli a párkapcsolattal való elégedettséget. Hasonló véleményen van Bukodi Erzsébet (2001), aki arra hívja fel a figyelmet, hogy a gyerek beruházásnak is tekinthető, amely növeli a párkapcsolat értékét. Az értékes kapcsolatról pedig azt gondolom, hogy a felek elégedettek vele.

A pozitív hatást alátámasztó érvek külön csoportjaként különítettem el a magyar társadalom gyermekcentrikusságát szemléltető empirikus eredményeket. S. Molnár Edittől (2001) arról szerezhetünk tudomást, hogy a Nyugaton elterjedt szándékos gyermektelenség Magyarországon egyáltalán nem jellemző. Kapitány Balázstól (2003) azt is megtudhatjuk, hogy a felmérések során a magyarok sokkal nagyobb arányban értenek egyet gyermekbarát kijelentésekkel, mint Európa más országainak polgárai. Pongrácz Tiborné és S. Molnár Edit pedig arról számol be, hogy Magyarországon az általános nézet az, hogy a gyermekkel rendelkezők élete jobb, mint a gyermekteleneké, míg más országokban erről éppen ellentétesen vélekednek az emberek. Ennek okát abban látják, hogy a magyar társadalomban a gyermekhez kötődő anyagi hátrányok helyett inkább a hozzá kapcsolódó érzelmi előnyök társultak a gyermekvállaláshoz az emberek tudatában.

A gyermek párkapcsolattal való elégedettségre gyakorolt hatásával kapcsolatban nem könnyű feltételezéseket megfogalmazni, hiszen az érvek egy jelentős része kioltja egymást, azonban mivel a magyar társadalmat vizsgálom, annak gyermekcentrikus beállítottsága a pozitív hatás irányba döntheti el a mérleg nyelvét. A leírtak alapján tehát azt gondolom, hogy a gyermek pozitív hatást gyakorol a párkapcsolattal való elégedettségre.

2.3. Hipotézisek összefoglalása

Az áttekinthetőség kedvéért most röviden, indoklás nélkül összefoglalom eddig megfogalmazott feltételezéseimet.

1. A férfiak elégedettebbek párkapcsolataikkal, mint a nők
2. Az egyre idősebbek csoportja felé haladva a körülbelül a 40-50 évesekig csökken a párkapcsolattal való elégedettség mértéke, ezután pedig vagy visszafordul, vagy szinten marad, vagy tovább csökken.
3. Minél magasabb valakinek a jövedelme, annál elégedettebb lesz párkapcsolatával.
4. Minél magasabb valakinek az iskolai végzettsége, annál elégedettebb lesz párkapcsolatával.
5. Minél magasabb az ember partnerének iskolai végzettsége, annál elégedettebb lesz párkapcsolatával. Ezen kívül minél alacsonyabb a partner végzettsége a válaszadóéhoz viszonyítva, annál elégedetlenebb lesz párkapcsolatával, különösen igaz ez a nők esetében.
6. Minél nagyobb településen él valaki, annál elégedettebb lesz párkapcsolatával.
7. Minél vallásosabb valaki, annál elégedetlenebb lesz párkapcsolatával.
8. A házasok elégedettebbek párkapcsolatukkal, mint az élettársi kapcsolatban élők.
9. Az egyre régebbi kapcsolattal rendelkezők csoportja felé haladva egy pontig csökken a párkapcsolattal való elégedettség mértéke, ezután pedig nőni kezd.
10. A gyerek(ek) léte növeli a párkapcsolattal való elégedettség mértékét.

3. Korábbi kutatási eredmények

Amint azt már korábban említettem, a párkapcsolattal való elégedettség vizsgálata megtévesztő eredményekhez vezethet, ha keresztmetszeti adatokon végzik azt, magyar viszonylatban azonban csak ilyenekről tudok beszámolni.

Kamarás Ferenc és szerzőtársai (2005) beszámolnak egy német és egy magyar fiatal házaspárokat vizsgáló panelvizsgálatról, azonban e kutatások fő témája a gyermekvállalási hajlandóság, és csak mellékesen foglalkozik a kapcsolat minőségének elemzésével. Ráadásul az ezt mérő kérdéseket a magyar vizsgálat esetében csak az utolsó hullámában tették fel, így

panelemzés eredményeiről csak a német mintával kapcsolatban számolnak be. Ezekből az derül ki, hogy a német házaspárok párkapcsolattal való elégedettsége tizennégy év házasság után enyhén csökken, azonban ez csak a kezdeti euforikus állapot elmúlását jelzi, a kapcsolat megítélése pozitív marad. Megemlítik azt is, hogy a nők körében több az elégedetlen, mint a férfiaknál. A német kutatók a kapcsolat boldogságával kapcsolatban is tettek fel kérdéseket, és pontosan ugyanazokat a tendenciákat figyelték meg, mint az elégedettség. A vizsgálat utolsó hullámában direkt módon megkérdezték a résztvevőket, hogy az idő és a gyerek véleményük szerint milyen hatással van a kapcsolatra. Az idővel kapcsolatban az általános vélemény az, hogy összességében javít a kapcsolat minőségén, de a legtöbb válaszadó kiemeli, hogy a tizennégy év során előfordultak krízisek. A megkérdezettek mintegy fele úgy gondolja, hogy a gyermek jobbra teszi a kapcsolatot, azonban körülbelül egytizedük szerint rosszabbá.

Ahogy azt már említettem, a magyar vizsgálatból csak keresztmetszeti adatok állnak rendelkezésre a kapcsolat minőségével kapcsolatban, és a kutatók nem tettek fel kérdéseket a kapcsolattal való elégedettségről, csak a boldogságra vonatkozóan. Ezzel kapcsolatban arról számolnak be, hogy az egygyermekes párok boldogtalanabbak az átlagnál, a kétgyermekesek átlag körüli szinten boldogok, a gyermektelenek és a sokgyermekesek boldogabbak az átlagnál. Ez a mintázat minden iskolázottsági szinten megfigyelhető, az iskolázottság azonban önálló hatással is rendelkezik. Azt figyelhetjük meg, hogy minél magasabb az ember iskolai végzettsége, annál boldogabb a párkapcsolata. Az idő hatásával kapcsolatban a magyar párok ábrák segítségével mondhatták el véleményüket. A válaszok alapján azt mondhatjuk, hogy a magyar párok házassággal kapcsolatos elégedettsége viszonylag stabil, közel egynegyedük pedig az elégedettség javulásáról számol be az idő elteltével. A gyerekszámnak azonban, a német eredményekkel ellentétben, nincs szignifikáns hatása az elégedettségre. Érdekes adalékként megemlíthető még, hogy a nőknél többször merül fel a válás gondolata, ami a férfiak magasabb szintű elégedettségéről tanúskodik.

Gödri Irén ennél jóval részletesebben, valóban mélyrehatóan elemzi a témát. Két publikációjában (2002; 2003) is elemezte a párkapcsolattal való elégedettség alakulását a különböző szociodemográfiai csoportok körében, más-más adatok felhasználásával. Azonban mindkettőben nagyrészt az elégedettséget mérő változó (amely egyik esetben 5, másikban 11 fokú ordinális skála) átlagai alapján végezte az elemzést, ami nem a legszerencsésebb megoldás ordinális változók vizsgálatának esetében.

Mindkétszer azt kapta eredményül, hogy a férfiak elégedettebbek a nőknél, a házasok pedig az élettársi kapcsolatban élőknel. Az életkor hatásának vizsgálatakor némileg eltérő

eredményt kapott a két kutatás esetében. 2002-es cikkében arról számol be, hogy a szakirodalomból jól ismert U alakú görbe a házások esetében mind a férfiaknál mind a nőknél megfigyelhető, az élettársi kapcsolatban élők körében azonban csak a nők esetében rajzolódik ki ez a mintázat. Ezzel szemben a másik cikkben bemutatott elemzés során úgy találta, hogy a férfiak életkor tekintetében vett elégedettsége egyik kapcsolattípus esetében sem rajzol ki U alakú görbét. A kutatók többsége úgy gondolja, hogy a párkapcsolattal való elégedettség az első gyermek megszületésének következtében lecsökken, majd a gyerekek elköltözésekor újra növekedni kezd. Gödri (2003) azonban hangsúlyozza, hogy az eredmények a különböző életkorú személyek válaszait, nem pedig ugyanazon személyek saját életciklusuk során alakuló elégedettségét tükrözik, így nem bizonyítják, hogy az életkor vagy a családi életciklus változásának hatására módosul az elégedettség foka. Több alternatív magyarázatot is felsorakoztat az elégedettség idősebbek körében megfigyelhető növekedésére. Az egyik szerint az ő csoportjukból már hiányoznak az elégedetlen párok, akik elváltak, a másik a kognitív konzisztenciára való törekvést hangsúlyozza, harmadikként pedig a nyugati vizsgálatok által igazolt kohorszhatást említi. A kérdés tisztázásához azonban elengedhetetlennek tartja a panelvizsgálatot. A kapcsolattartam hatásával kapcsolatban ugyanazt az U-alakú görbét mutatja ki, mint az életkor esetében, a 2002-es cikkben mindkét nemnél, a 2003-asban viszont csak a nők körében, és az életkor hatásához hasonlóan itt is feltételezi az említett alternatív magyarázatokat. A jövedelem és az iskolázottság mindkét vizsgálat eredménye szerint ugyanúgy hat az elégedettségre. A házások esetében nem figyelhetünk meg semmilyen hatást, az élettársi kapcsolatban élőkkel kapcsolatban pedig azt mondhatjuk el, hogy minél magasabb az ember iskolai végzettsége, annál elégedettebb a párkapcsolatával, és a jövedelem is hasonló hatást gyakorol, annyi különbséggel, hogy az összefüggés nem teljesen lineáris, azaz nem a legszegényebbek a legelégedetlenebbek. A 2002-es cikk más tényezők hatását nem vizsgálja, a 2003-as azonban vizsgálja még, a vallás, az értékrend és a partner iskolai végzettségének hatását.

A partner iskolai végzettségével kapcsolatban Gödri azt vizsgálta, hogy milyen hatással van az elégedettségre a végzettség szintjének azonossága vagy eltérése. Úgy találta, hogy a nők körében ennek nincs hatása, a férfiak viszont elégedettebbek akkor, ha a sajátjuknál magasabb a feleségük vagy élettársuk iskolai végzettsége. A vallással kapcsolatban azt láthatjuk, hogy az ember annál elégedettebb párkapcsolatával, minél fontosabb szerepet játszik az életében a vallás. Az értékrend hatását csak a házások körében figyelhetjük meg, akiknél azt láthatjuk, hogy minél tradicionálisabb a megkérdezettek házassággal kapcsolatos attitűdje, annál elégedettebbek a kapcsolatukkal.

4. Módszertan

4.1. A minta

Az empirikus elemzéshez a Központi Statisztikai Hivatal – Népeségtudományi Kutatóintézet által végzett panelkutatás, az „Életünk fordulópontjai” első és második hullámát, valamint a két hullám közötti élettörténeti kalendáriumot használtam. Ez egy előzetesen torzított, régióként, településnagyság-kategóriáinként és életkori kategóriáinként rétegzett többlépcsős mintára épül.

Az ebben szereplő megkérdezettek közül az általam vizsgált mintába csak azok kerültek, akik a felmérés során végig ugyanabban a párkapcsolatban voltak. Erre azért volt szükség, hogy kiszűrjem a partner személyének hatását az elégedettség mértékére. Így végül 7986-an kerültek a mintába. Ennek 52,5%-a nő, 47,5%-a férfi, 13,3%-a Budapesten, 21%-a megyei jogú városban, 28,9%-a egyéb városban 36,8%-a pedig községben élt az első hullám idején, amikor a legfiatalabb válaszadó 18, a legidősebb 75 éves, az átlagéletkor pedig 46,23 év volt. Ugyanebben az időpontban a válaszadók 26,1%-a legfeljebb alapfokú végzettséggel, 57,4%-a középfokú végzettséggel rendelkezett, 16,5%-uk pedig felsőfokú végzettséggel bírt vagy felsőoktatási intézmény hallgatója volt.

4.2. A változók

Kutatási kérdésem tehát az, hogy a különböző szociodemográfiai jellemzők milyen hatást gyakorolnak a párkapcsolattal való elégedettségre. A függő változó tehát a párkapcsolattal való általános elégedettség, amelyet a kutatók mindkét hullámban egy 11 fokú (nullától tízig terjedő) skála segítségével mértek. Vizsgálódásom során azonban ezt a változót kissé más formában alkalmaztam, mégpedig úgy, hogy az alsó hét kategóriát (0-6) egy kategóriává vontam össze, egy ötfokú skálát hozva ezzel létre. Ezt azért tartottam indokoltnak, mert mindkét hullámban a válaszadók körülbelül fele a legmagasabb, 10-es fokozatot jelölte meg és körülbelül egytizedük számolt be 7-esnél alacsonyabb fokú elégedettségről, és ha ilyen magas a legmagasabb kategóriát választók aránya, akkor valószínű, hogy már a skála közepén elhelyezkedő osztályzatok is erős elégedetlenséget

jeleznek (Gödri, 2003). Függő változóim tehát a két hullámban külön-külön létrehozott ötfokozatú skála, mely a párkapcsolattal való általános elégedettséget méri. Ezen kívül a kutatás paneljellegét kihasználva azt is mértem, hogy a különböző szociodemográfiai jellemzők, illetve változásuk milyen hatással vannak az elégedettség változására, így az imént említett két változó segítségével létrehoztam egy harmadik függő változót is, amely azt mutatja, hogy az elégedettség csökkent, ugyanazon a szinten maradt vagy pedig nőtt a két hullám között eltelt időben. Mivel a két változó, amiből létrehoztam, ordinális, nem tudhatjuk pontosan mekkora különbséget jelent egy fokozatnyi eltérés, nem tartom sem szükségesnek sem hasznosnak, hogy vizsgáljam a változás mértékét.

A következő jellemzőkkel számoltam lehetséges magyarázó tényezőkként: nem, életkor, jövedelem, saját iskolai végzettség, partner iskolai végzettsége, saját és partner iskolai végzettsége közti eltérés, településtípus, vallásosság, kapcsolattípus (házasság vagy élettársi kapcsolat), a kapcsolat időtartama, gyermekek száma. A jövedelem hatását jövedelmi kvintilisekkel, a település típusát a település jogállása alapján mértem. A vallásosság hatásának mérésére egy háromkategóriájú változót hoztam létre, melynek kategóriái: „az egyház tanításait követve vallásos”, „a maga módján vallásos”, nem vallásos vagy nem foglalkozik a vallással. Az iskolázottságot szintén egy három fokozatú változóval mértem, ahol egy kategóriába tartoznak azok akik legfeljebb alacsony végzettséggel rendelkeznek, egy másikba azok akik középfokúval és befejezték tanulmányaikat, egy harmadikba pedig azok akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek vagy jelenleg felsőoktatási intézmény hallgatói. Azért kategorizáltam így, mert úgy gondolom, témám szempontjából aki felsőfokú intézmény hallgatója az sokkal inkább a felsőfokú végzettségűek jellemzőivel bír (jó munkaerő-piaci kilátások, nagy mennyiségű kulturális tőke stb.). Sajnos nem tudtam ugyanígy eljárni a partner iskolai végzettségével kapcsolatban, mivel csak az aktuális végzettségére vonatkozott kérdés, és az is csak a második hullámban. Minden említett változót (kivételem a partner iskolai végzettségét) létrehoztam mindkét hullámban, és az adott hullámokhoz tartozó magyarázó változók hatását vizsgáltam az adott hullámhoz tartozó elégedettségre.

Az elégedettség két hullám közti változásának vizsgálatához egyes esetekben külön változót hoztam létre, mégpedig a jövedelem, a településtípus, a kapcsolattípus és a gyerekek hatásának vizsgálatához kötődően. A jövedelem és a település típus esetében a változók ugyanarra a sémára épülnek, mégpedig: alacsonyabb kvintilisbe került, ugyanott maradt, vagy magasabb kvintilisbe került, illetve kisebb településre költözött, ugyanakkora településen maradt vagy nagyobb településre költözött. A kapcsolattípus esetében azt vizsgáltam, hogy

valaki összeházasodott-e meglévő élettársával, a gyerekekkel kapcsolatos változó pedig azt mutatja, hogy született-e gyermek a két hullám között eltelt időben vagy nem.

4.3. A módszer

A kutatási kérdés és a rendelkezésre álló változók alapján úgy gondolom, hogy a hatás vizsgálatára a legjobb módszer az ordinális logisztikus regresszió, más néven a rangsorlogit. A regresszió előnyeit úgy hiszem, nem kell bemutatnom, hiszen talán minden más módszernél alkalmasabb az egyes magyarázó tényezők hatásának elkülönítésére. Az ordinális logisztikus regresszió módszere azonban nem annyira széles körben elterjedt, mint például a lineáris regresszió, így tartozom némi információval vele kapcsolatban, amelyek kapcsán az is világossá válik, hogy miért ezt a módszert választottam.

Ez a modell olyan változók vizsgálatára alkalmas, amelyeket nem folytonos skálán mérnek, azonban kategóriái rangsorolhatók, egy ordinális skálát alkotnak. Az én három függő változómra ez pontosan igaz, hiszen a két hullámban egy-egy ötfokozatú általános elégedettséget mérő ordinális skálát, a változás mérésére pedig egy olyan változót használok, amely azt mutatja meg, hogy a két hullám között a megkérdezett elégedetlenebb lett, nem változott az elégedettsége, vagy elégedettebb lett. Utóbbi változó kategóriái szintén rangsorolhatók.

A regressziós outputban a függő változóhoz tartozó küszöbértékeket és a magyarázó változóhoz tartozó együtthatókat találhatunk. A módszer (és némi számolás) segítségével megtudhatjuk, hogy a magyarázó változók adott kategóriáiba esés esetén mennyi a valószínűsége, hogy valaki a függő változó adott kategóriájába vagy egymás melletti kategóriáiba essen. Azonban ez a pontos számszerűsítés gyakran nem szolgál hasznos információval, így az én vizsgálatom esetében sem. Bőven elégséges arról beszámolnom, hogy egy adott magyarázó változó milyen hatást gyakorol, azaz csökkenti vagy növeli az elégedettség mértékét. Ennek indokoltságát mi sem támasztja jobban alá, mint az, hogy valójában nem tudhatjuk, hogy az elégedettség egyes értékei mit takarnak az egyes emberek számára, változása azonban mindenképpen jelent valamit. Ezt a hatást pedig egyszerű kikövetkeztetni a regressziós output segítségével, hiszen ha a magyarázó változó adott kategóriájához tartozó együttható értéke pozitív, akkor az ebbe a kategóriába esés növeli a függő változó legfelső vagy felső néhány kategóriájába esés esélyét (jelen esetben ez az elégedettség nagyobb mértékét jelenti), és csökkenti a függő változó legalsó vagy alsó néhány

kategóriájába esés esélyét (jelen esetben az elégedettség kisebb mértékét jelenti). Negatív együtttható esetében ez éppen fordítva van.

5. Eredmények

Az általam megfogalmazott hipotézisek egy része helyesnek bizonyult, egyes esetekben éppen ellentétes összefüggést figyeltem meg, mint amit előzetesen feltételeztem, némelyik változó esetében pedig egyáltalán nem találtam szignifikáns hatást. A jövedelem és a településtípus az a két tényező, amellyel nem foglalkozom a továbbiakban, mivel a településtípus hatása nem szignifikáns, a jövedelem esetében pedig még csak hatásról sem beszélhetünk, nemhogy szignifikanciáról, ezen kívül meg kell még említenem, hogy szignifikáns interakciós hatást sehol sem találtam. Nézzük tehát a szignifikáns eredményeket részletesen.

5.1. *A nem hatása*

Előzetesen azt feltételeztem tehát, hogy a férfiak nagyobb elégedettséget mutatnak a nőknél. Az eredmények, összhangban a hipotézisemmel és a korábbi vizsgálatok eredményeivel, mindkét hullám esetében azt mutatják, hogy a nők körében kisebb mértékű a párkapcsolattal való elégedettség, mint a férfiak között. Egészen pontosan azt mondhatjuk, hogy a nőknek kevesebb esélye van a felső, vagy a felső néhány elégedettségi kategóriába kerülésre, mint a férfiaknak. A második hullám időpontjában valamivel nagyobb ez a hatás, mint az első adatfelvételkor.

Arról azonban nem számolhatok be, hogy a nem különösebb hatást gyakorolna arra, hogy az idő elteltével hogyan változik az elégedettség.

(Az együttthatókat a mellékletben található 1.táblázat mutatja be)

5.2. A kor hatása

Az életkorral kapcsolatban azt feltételeztem, hogy az elégedettség körülbelül 40-50 éves korig folyamatosan csökken, utána pedig emelkedni kezd, vagy nagyjából szinten marad, esetleg tovább csökken. Mivel számolok a nem lineáris hatás lehetőségével, az elemzésbe az életkor mellett bevontam annak négyzetét is, hogy ezek együttthatóiból deriválás segítségével meg tudjam állapítani, hogy az összefüggés lineáris vagy sem.

A hatás megállapításához első lépésként tehát kiszámolom mindkét hullámban a regressziós egyenlet első és második x szerinti deriváltját. Az első deriváltból azt tudhatjuk meg, hogy az életkor mely értékénél van a függvénynek szélsőértéke, amely segít eldöntenünk, hogy az összefüggés U-alakú vagy (kvázi-)lineáris, a második derivált pedig azt árulja el nekünk, hogy, a szélsőérték minimum vagy maximum. Ez alapján tehát az első hullámhoz tartozó első és második derivált azt árulja el nekünk, hogy 47,5 éves korig csökken, azután pedig nő az elégedettség mértéke. A második hullám esetében ugyanezen számításokat elvégezve hasonló U alakú összefüggést figyelhetünk meg. Az egyetlen eltérés, hogy a 43 éveseknél figyelhetjük meg a legkisebb mértékű elégedettséget. A nemhez hasonlóan az életkorral kapcsolatban sem számolhatok be arról, hogy szignifikáns hatást gyakorolna az elégedettség mértékének változására, ami utalhat arra, hogy az összefüggés valóban nem az idősebbé válás hatását tükrözi, hanem azért fordul meg, mert az idősebbek körében már hiányoznak azok, akik a nagymértékű elégedetlenség miatt már elváltak

Igazolódott tehát az a hipotézisem, hogy az elégedettség az egyre idősebb korosztályok felé haladva a 40-50 évesek csoportjáig csökken, és megtudtuk azt, hogy ezután pedig emelkedni kezd. Az egy ember elégedettségében végbemenő változásra gyakorolt szignifikáns hatás hiánya miatt azonban sajnos nem mondhatok semmit arról hogy a feltételezett kohorszhatás fennáll-e. Azonban az, hogy a két hullámban más-más kohorszok körében figyelhetjük meg a legalacsonyabb elégedettséget, arra utal, hogy nincs ilyen hatás.

(Az együttthatókat a mellékletben található 2.táblázat mutatja be)

5.3. Az iskolai végzettség hatása

5.3.1. A saját iskolai végzettség hatása

Az iskolai végzettséggel kapcsolatban előzetesen azt feltételeztem, hogy minél magasabb, annál nagyobb a párkapcsolattal való elégedettség mértéke. Azonban az ezzel kapcsolatos érveim egy részét arra alapoztam, hogy az iskolai végzettség egyben a jövedelem indikátora is, annak pedig – mint megtudhattuk – egyáltalán nincs hatása az elégedettségre, így már kevésbé vagyok biztos az általam feltételezett hatás létében.

Ennek megfelelően az első hullámban nem is találtam szignifikáns hatást, azonban a második hullámban, és érdekes módon az elégedettség két hullám közti változásának tekintetében is szignifikáns eltérés mutatkozik a felsőfokú és az alacsony végzettségűek között. A hatás megegyezik az általam feltételezettel, tehát a felsőfokú végzettségűek körében az elégedettség nagyobb mértékét figyelhetjük meg, mint a legfeljebb alacsony végzettséggel rendelkezők között. Az elégedettség változásával kapcsolatban is csak e két kategória között beszélhetünk szignifikáns eltérésről, mégpedig arról számolhatok be, hogy az alacsony végzettségűek körében nagyobb az esély arra, hogy az idő elteltével csökken a párkapcsolatukkal való elégedettségük mértéke, mint a felsőfokúak között. Ugyanígy az idő előrehaladtával a felsőfokú végzettségűek esélye az elégedettebbé válásra nagyobb, mint a legfeljebb alacsony végzettséggel rendelkezőké.

Mindez alátámasztja azt, hogy a magasabb kulturális tőke általi jobb konfliktuskezelés és a megalapozottabb döntés nyomán megvalósuló párválasztás hatása tükröződik a magasabb iskolai végzettségben. Hiszen az alacsony végzettséggel rendelkezők körében megfigyelt alacsonyabb mértékű elégedettséget okozhatja a konfliktusok gyakorisága és azok nem megfelelő kezelése, mely részben a nem megalapozott párválasztási döntésnek tulajdonítható. Ugyanez a felsőfokú végzettségűeknél az elégedettség irányába hat, hiszen ők jól kezelik konfliktusaikat, ebből kifolyólag azok nem válhatnak elégedetlenség forrásává. Az idő előrehaladtával pedig egyre több dolog válhat ki konfliktusokat, amelyek nem megfelelő kezelése még elégedetlenebbé teheti a már amúgy is elégedetlenebb alacsony iskolai végzettségűeket, feloldásuk pedig akár meg is erősítheti a kapcsolatot, növelve ezáltal a vele való elégedettséget.

(Az együtthatókat a mellékletben található 3.táblázat mutatja be)

5.3.2. A partner iskolai végzettségének hatása

Előzetesen azt feltételeztem, hogy minél magasabb végzettségű partnerrel rendelkezik valaki, annál elégedettebb lesz, ezenkívül azt, hogy a partner iskolai végzettségének a sajáténál alacsonyabb szintje elégedetlenebbé teheti az embereket, különösen a nőket.

Utóbbi hatás messze nem bizonyult szignifikánsnak, így természetesen a nem interakciós hatása sem. A partner iskolai végzettségének azonban erős szignifikáns hatása mutatkozik a második hullámban mért elégedettségre, és az elégedettség változására is. Azok akik középfokú végzettségű partnerrel rendelkeznek, nagyobb eséllyel vallják magukat elégedetlenebbnek, mint azok, akiknek társa felsőfokú végzettséggel bír. Ugyanez még inkább igaz azok esetében, akik alapfokú végzettségű partnerrel rendelkeznek. Ugyanez a hatás érvényesül az elégedettség változásának tekintetében is. Azoknak, akiknek partnere alapfokú vagy középfokú végzettséggel rendelkezik, szignifikánsan nagyobb az esélyük arra, hogy elégedettségük az idő elteltével csökkenjen, mint azoknak, akiknek társa felsőfokú végzettségű.

Igazoltnak tekinthetjük tehát azokat az elméleteket, amelyek szerint a lehető legképzettebb partnert tekintik ideálisnak az emberek. Emellett ezek az eredmények a saját iskolai végzettség hatásánál bemutatottakhoz hasonlóan szintén alátámaszthatják a nagyobb mennyiségű kulturális tőke általi jobb konfliktuskezelés hatását.

(Az együtthatókat a mellékletben található 4.táblázat mutatja be)

5.4. A vallásosság hatása

Előzetesen azt feltételeztem, hogy a vallásosság negatív hatást gyakorol a párkapcsolattal való elégedettségre, azonban az adatok ennek épp az ellenkezőjét mutatják. Az egyház tanításait követő vallásos emberek körében nagyobb az elégedettség mértéke, mint a maguk módján vallásosak vagy a nem vallásosak körében. Az elégedettség időbeli változására azonban a nemhez és a korhoz hasonlóan a vallásosság sem gyakorol hatást.

Mivel a településtípussal kapcsolatban nem találtam szignifikáns hatást, a vallásosság esetében pedig éppen ellentétes összefüggést figyeltem meg, mint amit előzetesen feltételeztem, azt gondolom, hogy a közösség nyomása nem tart egyben rossz minőségű párkapcsolatokat.

(Az együtthatókat a mellékletben található 5.táblázat mutatja be)

5.5. A kapcsolat típusának hatása

Az adatok alátámasztják azt, hogy az elégedettség mértéke nagyobb a házások, mint az élettársi kapcsolatban élők körében. Mindkét hullámban és az elégedettség változásában is szignifikáns hatás mutatkozik, tehát a házások körében nagyobb az elégedettség mértéke, mint az élettársi kapcsolatban élők esetében, ráadásul az adatokból az is kiderül, hogy ha valaki korábban élettársi kapcsolatban élt és megházasodott, annak nagyobb eséllyel nő párkapcsolatával való elégedettsége, mint azoknak, akik továbbra is élettársi kapcsolatban élnek, vagy már korábban is házások voltak. Ebből arra is következtethetünk, hogy maga a megházasodás ténye egy bizonyos időre növeli a párkapcsolattal való elégedettséget.

(Az együtthatókat a mellékletben található 6.táblázat mutatja be)

5.6. A kapcsolat időtartamának hatása

A párkapcsolat időtartamával kapcsolatban egy nem lineáris, U-alakú összefüggést feltételeztem, így a hatás vizsgálata során ugyanúgy jártam el, mint az életkor esetében, azaz az elemzésbe bevontam azt a változót, amely azt mutatja, hogy mióta áll fenn a kapcsolat, és ennek négyzetét is, majd az egyenlet első és második deriváltjának segítségével megvizsgáltam, hogy valóban fennáll-e az általam feltételezett U-alakú kapcsolat.

A hipotézisem beigazolódott, a kapcsolat időtartama és az elégedettség mértéke között valóban egy U alakú összefüggést figyelhetünk meg, azaz a friss kapcsolatokban élők körében magas az elégedettség szintje, ahogy haladunk az egyre régebb óta fennálló kapcsolatok felé, ez egyre csökken, majd miután eléri a mélypontját, újra emelkedni kezd. Az első hullám adatai szerint ez a mélypont huszonhárom, a második hullám adatai szerint pedig huszonnégy éves korban van. A kapcsolat időtartama azonban szintén nem mutat szignifikáns kapcsolatot az elégedettség változását mérő változóval.

(Az együtthatókat a mellékletben található 7.táblázat mutatja be)

5.7. A gyerek(ek) hatása

A gyerekek hatásával kapcsolatban felemás érveket sorakoztattam fel, azonban végül a magyar társadalom családcentrikusságára hivatkozva azt feltételeztem, hogy a gyerek léte

növeli az elégedettséget. Az adatok alapján azonban úgy tűnik, hogy tévedtem, amikor így tettem, és a gyermek valójában csökkenti a párkapcsolattal való elégedettség mértéke. Az együttthatók szinte kivétel nélkül szignifikánsak, és arra utalnak, hogy minden egyes újabb gyerek születése csökkenti az elégedettség mértékét. Alátámasztják ezt külön-külön a két hullám adatai, és az elégedettség változására gyakorolt hatás is. Hiszen az első és második hullám adatait vizsgálva azt találtam, hogy minél több gyereke van egy párnak, annál kisebb az esélye a párkapcsolattal való nagymértékű elégedettségre, egy újabb gyerek születése pedig növeli az elégedettség csökkenésének esélyét.

(Az együttthatókat a mellékletben található 8.táblázat mutatja be)

5.8. Többváltozós elemzés

Gyakran előfordul, hogy egy változó együttthatója valójában nem csak a változó saját hatását tükrözi, hanem más, az eredetivel korreláló változókét is. Ezt a problémát úgy orvosolhatjuk, ha a változókat egyetlen regressziós modellbe vonjuk be. Ezt tettem én is a változóimmal.

A többváltozós modellben az iskolázottság mindenhol elvesztette szignifikáns hatását. Ezen kívül az életkor és a kapcsolat időtartamának együttthatójával kapcsolatban említhetünk változást. Az új modell szerint a harminc év körüliek és a 16-18 éve ugyanabban a kapcsolatban élők körében a legalacsonyabb a párkapcsolattal való elégedettség mértéke, ami mindenképpen meglepő eredmény.

A többi változó hatása szignifikáns maradt, és nem változtak jelentős mértékben. Ezek alapján mindenképpen kijelenthetjük tehát, hogy a az elégedettség mértéke magasabb a férfiak, a házasok, az egyház tanításait követően vallásosak és a magas iskolai végzettségű társsal rendelkezők között, mint a nők, az élettársi kapcsolatban élők, a nem vagy maguk módján vallásosak és az alacsony iskolai végzettségű társsal rendelkezők körében. Emellett azt is elmondhatjuk, hogy minden egyes újabb gyerek születése csökkenti a párkapcsolattal való elégedettség mértékét.

(Az együttthatókat a mellékletben található 9-11.táblázat mutatja be)

6. Következtetések

Dolgozatomban a szociodemográfiai jellemzők párkapcsolattal való elégedettségre gyakorolt hatását vizsgáltam. Paneladatok elemzésének segítségével azt állapítottam meg, hogy az emberek jövedelme és az, hogy milyen típusú településen élnek, nem gyakorol hatást az elégedettség mértékére és a saját iskolai végzettség hatása is kétes, mivel a többváltozós modellben teljesen elveszti szignifikáns hatását. Ha mégis van hatása, az a kulturális tőke és az ezáltal megvalósuló konfliktuskezelő képesség hatását jeleníti meg az iskolai végzettségen keresztül.

Abban azonban biztosak lehetünk, hogy a férfiak átlagosan elégedettebbek párkapcsolataikkal a nőknél, az egyház tanításait követő vallásos emberek pedig a maguk módján vallásosaknál és a nem vallásosaknál. Az életkor és a kapcsolat időtartamának hatásával kapcsolatban U-alakú összefüggésről számolhatunk be, azaz az egyre idősebb és egyre régebb óta kapcsolatban élők csoportja felé haladva egy darabig csökken, majd nő az elégedettség. Mivel azonban egyik sem mutat hatást az elégedettség két hullám közötti változására, azt gondolom, hogy nem maga az idősebbé válás és a kapcsolatban eltöltött évek számának növekedése okozza a megfigyelt összefüggést, hanem az, hogy az idősek és a régóta párkapcsolatban élők csoportjából hiányoznak azok, akik elégedetlenségük miatt már korábban elváltak. Egyértelmű azonban a partner iskolai végzettségének, a párkapcsolat típusának és a gyerekeknek a hatása. A partner iskolai végzettségével kapcsolatban biztosan állíthatjuk azt, amit a saját végzettség esetében csak óvatosan, azaz azt, hogy minél magasabb partnerének iskolai végzettsége, annál elégedettebb az egyén párkapcsolatával és az is igaz, hogy az idő elteltével a magas végzettségű partnerrel rendelkezők elégedettebbé, az alacsony végzettségű partnerrel bírók pedig elégedetlenebbé válnak. Ez valószínűleg a kulturális tőke iskolai végzettségben megjelenő hatásának tulajdonítható. A gyerekekkel kapcsolatban egyszerűen azt jelenthetjük ki, hogy minden újabb gyerek születése elégedetlenebbé teszi az embert párkapcsolatával, valószínűleg az egymásra fordított idő csökkenése miatt. Végül a kapcsolat típusával kapcsolatban arról számolhatok be, hogy a házasságok elégedettebbek kapcsolatukkal az élettársi kapcsolatban élőkénél, és maga a megházasodás is növeli az elégedettséget.

A téma még számos vizsgálódási lehetőséget rejt magában. Például biztosabb eredményt nyújtana az egyes tényezők elégedettségre gyakorolt hatásával kapcsolatban kettőnél több hullám adatainak vizsgálata. Ezen kívül a kapcsolattal való elégedettség a

párkapcsolatok minőségének csak egy bizonyos aspektusát jeleníti meg, ugyanilyen módon lehetne vizsgálni a szociodemográfiai jellemzők más szubjektív indikátorokra, valamint objektív indikátorokra gyakorolt hatását is.

7. Irodalomjegyzék

- Becker, Gary S. (2004): A házasság elmélete – I. rész. In: Hajósi Péter et al. (szerk.): Válogatás Gary S. Becker írásaiból. Budapest: Rajk László Szakkollégium, 95 – 137. old.
- Bognár Gábor – Telkes József (1986): A válás lélektana. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Bukodi Erzsébet (2000): Ki, mikor és kivel házasodik?: A házasság helye az egyéni életútban és a történeti időben. Szociológiai Szemle 10. (2.): 105 – 127. old.
- Bukodi Erzsébet (2001): A párkapcsolat-formálódás és -felbomlás néhány társadalmi meghatározója. In: Nagy Ildikó – Pongrácz Tiborné – Tóth István György: Szerepváltozások – Jelentés a nők helyzetéről 2001. Budapest: Társi – Szociális és Családügyi Minisztérium, 88 – 112. old.
- Bukodi Erzsébet (2002a): Ki kivel (nem) házasodik?: A partnerszelekciós minták változása az egyéni életútban és a történeti időben. Szociológiai Szemle 12. (2.): 28 – 58. old.
- Bukodi Erzsébet (2002b): Házasság – élettársi kapcsolat – válás: társadalmi meghatározottságok. Budapest: KSH
- Bukodi Erzsébet (2003): A házasság és az élettársi kapcsolat közötti választást meghatározó tényezők. In: Spéder Zsolt (szerk.): Család és népesség – itthon és Európában. Budapest: KSH NKI – Századvég, 165 – 196. old.
- Cseh-Szombathy László (1978): A változó család. Budapest: Kossuth
- Cseh-Szombathy László (1985): A házastársi konfliktusok szociológiája. Budapest: Gondolat
- Cseh-Szombathy László (2000): A házasság minősége. In: Elekes Zsuzsanna – Spéder Zsolt (szerk.): Törések és kötések a magyar társadalomban. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég, 239 – 253. old.
- Durkheim, Émile (2003): Az öngyilkosság. Budapest: Osiris

- Gödri Irén (2001): A házassági kapcsolatok minősége és stabilitása – Elméleti támpontok és mérési lehetőségek. Budapest: KSH NKI
- Gödri Irén (2002): Elvárások és a kapcsolat minőségének néhány mutatója házasságoknál és élettársaknál. In: Spéder Zsolt (szerk.): Életünk fordulópontjai – Műhelytanulmányok 1. Budapest: KSH NKI, 27 – 42. old.
- Gödri Irén (2003): A házasságok és az élettársi kapcsolatok minőségének és stabilitásának néhány metszete. In: Spéder Zsolt (szerk.): Család és népesség – itthon és Európában. Budapest: KSH NKI – Századvég, 197 – 230. old.
- Hicks, Mary – Platt, Marilyn (1970): Marital happiness and stability: review of research in the sixties. *Journal of Marriage and the Family* 32. (4.), 553-574. old.
- Kalmijin, Matthijs (1994): Assortative Mating by Cultural and Economic Occupational Status. *American Journal of Sociology* 100. (2.), 422-452. old.
- Kamarás Ferenc – Kapitány Balázs – Vaskovics László (2005): Fiatal házaspárok életútja Németországban és Magyarországon. Budapest: KSH NKI
- Kapitány Balázs (2003): Az értékbeállítódások különbségei a különböző kohorszokban és életkorokban. In: Család és népesség – itthon és Európában. Budapest: KSH NKI – Századvég, 254 – 278. old.
- Lőrincz László (2006): A vonzás szabályai – Hogyan választanak társat az emberek? *Szociológiai Szemle* 16. (2.): 96 – 110. old.
- Parsons, Talcott (1942): Age and sex in the Social Structure of the United States. *American Sociological Review* 7. (5.), 604-616. old.
- Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit (1997): A gyermekvállalási magatartás alakulása. In: Lévai Katalin – Tóth István György: Szerepváltozások – Jelentés a nők helyzetéről 1997. Budapest: Társi – Munkaügyi Minisztérium, 86 – 103. old.
- S. Molnár Edit (2001): Élettársi együttélés – tények és vélemények. In: Nagy Ildikó – Pongrácz Tiborné – Tóth István György: Szerepváltozások – Jelentés a nők helyzetéről 2001. Budapest: Társi – Szociális és Családügyi Minisztérium, 65 – 87. old.
- Somlai Péter (2002): A sokféleség zavara: A családi életformák pluralizációja Magyarországon. In: Faragó Tamás (szerk.): Szerkezetek, folyamatok, összefüggések: Demográfiai szöveggyűjtemény. Budapest: Új mandátum, 398- 406. old.
- Spanier, Graham B.–Lewis, Robert A. (1980): Marital quality: a review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42. (4.), 825–839. old.
- Szél Bernadett (2008): A hosszú távú párkapcsolatok sikerességének mérése. *Statisztikai Szemle* 86. (5.): 440 – 457. old.

- Tóth Olga (1999): Családformák és együttélési minták a mai magyar társadalomban. In: Pongrácz Tiborné – Tóth István György: Szerepváltozások – Jelentés a nők helyzetéről 1999. Budapest: Társi – Szociális és Családügyi Minisztérium, 53 – 62. old.
- Utasi Ágnes (1996): Házasság és válás középosztályi identitással – Praxis és attitűdök. Szociológiai Szemle 6. (2.): 57 – 70. old.
- White, Lynn K.–Booth, Alan (1985) The transition to parenthood and marital quality. Journal of Family Issues, 6 (6.), 435–450. old.

8. Melléklet: Az együttthatókat tartalmazó táblázatok

1. táblázat: A nem hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

1.hullám	együttható	szignifikancia
1.küszöbérték	-2,479	0,000
2.küszöbérték	-1,842	0,000
3.küszöbérték	-0,78	0,000
4.küszöbérték	-0,137	0,000
nő	-0,329	0,000
férfi	0	-
2.hullám		
1.küszöbérték	-2,304	0,000
2.küszöbérték	-1,723	0,000
3.küszöbérték	-0,656	0,000
4.küszöbérték	0,012	0,697
nő	-0,371	0,000
férfi	0	-

2.táblázat: A kor hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

1.hullám	együttható	szignifikancia
1.küszöbérték	-4,212	0,000
2.küszöbérték	-3,575	0,000
3.küszöbérték	-2,509	0,000
4.küszöbérték	-1,861	0,000
életkor	-0,095	0,000
életkor négyzete	0,001	
2.hullám		
1.küszöbérték	-3,981	0,000
2.küszöbérték	-3,402	0,000
3.küszöbérték	-2,336	0,000
4.küszöbérték	-1,667	0,000
kor	-0,086	0,000
kor négyzete	0,001	0,000

3.táblázat: A saját iskolai végzettség hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

2. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-2,199	0,000
2. küszöbérték	-1,621	0,000
3. küszöbérték	-0,559	0,000
4. küszöbérték	-0,104	0,044
alapfokú	-0,216	0,001
középfokú	-0,081	0,159
felsőfokú	0	-
változás		
1. küszöbérték	-0,986	0,000
2. küszöbérték	0,998	0,000
alapfokú	-0,220	0,001
középfokú	-0,11	0,058
felsőfokú	0	-

4.táblázat: A partner iskolai végzettségének hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

2. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-2,351	0,000
2. küszöbérték	-1,772	0,000
3. küszöbérték	-0,709	0,000
4. küszöbérték	-0,044	0,392
alapfokú	-0,327	0,000
középfokú	-0,292	0,000
felsőfokú	0	-
változás		
1. küszöbérték	-1,072	0,000
2. küszöbérték	0,914	0,000
alapfokú	-0,319	0,000
középfokú	-0,220	0,000
felsőfokú	0	-

5.táblázat: A vallásosság hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

1. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-2,481	0,000
2. küszöbérték	-1,849	0,000
3. küszöbérték	-0,793	0,000
4. küszöbérték	-0,149	0,005
nem vallásos	-0,263	0,000
maga módján vallásos	-0,199	0,001
egyház tanításait követi	0	-
2. hullám		
1. küszöbérték	-2,405	0,000
2. küszöbérték	-1,827	0,000
3. küszöbérték	-0,764	0,000
4. küszöbérték	-0,098	0,114
nem vallásos	-0,395	0,000
maga módján vallásos	-0,325	0,000
egyház tanításait követi	0	-

6.táblázat: A kapcsolat típusának hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

1. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-1,962	0,000
2. küszöbérték	-1,327	0,000
3. küszöbérték	-0,266	0,000
4. küszöbérték	0,377	0,000
házas	0,382	0,000
élettársi kapcsolatban él	0	-
2. hullám		
1. küszöbérték	-1,704	0,000
2. küszöbérték	-1,126	0,000
3. küszöbérték	-0,063	0,361
4. küszöbérték	0,603	0,000
házas	0,436	0,000
élettársi kapcsolatban él	0	-
változás		
1. küszöbérték	-0,165	0,000
2. küszöbérték	1,125	0,000
megházasodott	0,336	0,024
elvált	0,198	0,599
ugyanolyan maradt	0	-

7.táblázat: A kapcsolat időtartamának hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

1. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-2,621	0,000
2. küszöbérték	-1,985	0,000
3. küszöbérték	-0,920	0,000
4. küszöbérték	-0,273	0,000
kapcsolatidő	-0,046	0,000
Kapcsolatidő négyzete	0,001	0,000
2. hullám		
1. küszöbérték	-2,546	0,000
2. küszöbérték	-1,965	0,000
3. küszöbérték	-0,899	0,000
4. küszöbérték	-0,230	0,003
kapcsolatidő	-0,048	0,000
Kapcsolatidő négyzete	0,001	0,000

8.táblázat: A gyerek(ek) hatása a párkapcsolattal való elégedettségre

1. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-2,045	0,000
2. küszöbérték	-1,410	0,000
3. küszöbérték	-0,348	0,000
4. küszöbérték	0,295	0,000
nincs gyerek	0,445	0,000
1 gyerek	0,210	0,007
2 gyerek	0,180	0,020
3 vagy több gyerek	0	-
2. hullám		
1. küszöbérték	-1,894	0,361
2. küszöbérték	-1,316	0,000
3. küszöbérték	-0,253	0,000
4. küszöbérték	0,412	0,000
nincs gyerek	0,345	0,000
1 gyerek	0,101	0,184
2 gyerek	0,211	0,006
3 vagy több gyerek	0	-
különbség	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-0,879	0,000
2. küszöbérték	1,104	0,000
született gyerek	-0,165	0,029
nem született gyerek	0	-

9.táblázat: Többváltozós modell az első hullámban

1. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-3,487	0,000
2. küszöbérték	-2,846	0,000
3. küszöbérték	-1,770	0,000
4. küszöbérték	-1,110	0,001
életkor	-0,058	0,000
életkor négyzete	0,001	0,001
kapcsolatidő	-0,032	0,001
kapcsolatidő négyzete	0,001	0,001
nő	-0,376	0,000
férfi	0	-
alapfok	0,192	0,190
középfok	0,116	0,083
felsőfok	0	-
társ alapfok	-0,162	0,052
társ középfok	-0,120	0,070
társ felsőfok	0	-
nem vallásos	-0,199	0,004
maga módján vallásos	-0,146	0,016
egyház tanításait követi	0	-
nincs gyerek	0,336	0,000
1 gyerek	0,167	0,038
2 gyerek	0,197	0,012
3 vagy több gyerek	0	-
házas	0,620	0,000
élettársi kapcsolat	0	-

10.táblázat: Többváltozós modell a második hullámban

2. hullám	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-3,800	0,000
2. küszöbérték	-3,208	0,000
3. küszöbérték	-2,115	0,000
4. küszöbérték	-1,431	0,001
életkor	-0,049	0,004
életkor négyzete	0,001	0,010
kapcsolatidő	-0,037	0,000
kapcsolatidő négyzete	0,001	0,000
nő	-0,442	0,000
férfi	0	-
alapfok	0,007	0,926
középfok	0,097	0,143
felsőfok	0	-
társ alapfok	-0,479	0,000
társ középfok	-0,298	0,000
társ felsőfok	0	-
nem vallásos	-0,372	0,000
maga módján vallásos	-0,266	0,000
egyház tanításait követi	0	-
nincs gyerek	0,309	0,000
1 gyerek	0,101	0,204
2 gyerek	0,204	0,010
3 vagy több gyerek	0	-
házas	0,536	0,000
élettársi kapcsolat	0	-

11.táblázat: Többváltozós modell a két hullám közötti változásról

változás	együttható	szignifikancia
1. küszöbérték	-0,981	0,002
2. küszöbérték	1,007	0,002
életkor	0,011	0,511
életkor négyzete	0,000	0,492
kapcsolatidő	-0,008	0,394
kapcsolatidő négyzete	0,000	0,286
nő	-0,044	0,329
férfi	0	-
alapfok	-0,064	0,432
középfok	0,006	0,928
felsőfok	0	-
társ alapfok	-0,322	0,000
társ középfok	-0,219	0,001
társ felsőfok	0	-
nem vallásos	-0,038	0,580
maga módján vallásos	-0,049	0,414
egyház tanításait követi	0	-
született új gyerek	-0,246	0,006
nem született új gyerek	0	-
megházasodott	0,311	0,048
elvált	0,119	0,755
ugyanolyan maradt	0	-